

UNIWERSYTET W BIAŁYMSTOKU
WYDZIAŁ PRAWA
15-213 Białystok, ul. Mickiewicza 1
tel. 85 732 70 62, fax 85 740 60 89
www.prawo.uwb.edu.pl

Białystok, 17 stycznia 2025 r.

Dr hab. Elżbieta Kuźelewska, prof. UWB

Wydział Prawa

Uniwersytet w Białymstoku

Recenzja

**osiągnięć naukowych doktora Mauro Arturo Rivera León,
w tym monografii naukowej pt. *Supermajorities in Constitutional Courts*,
Routledge 2024, ss. 256, jak również jego aktywności naukowej,
przygotowana dla celów postępowania habilitacyjnego uruchomionego w
następstwie powołania mnie na recenzentkę przez Radę Naukową Instytutu
Nauk Prawnych Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego w
Katowicach**

Wykonując uchwałę nr 129/2024 Rady Naukowej Instytutu Nauk Prawnych Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach z dnia 29 października 2024 r. w sprawie powołania mnie w charakterze recenzentki w skład Komisji Habilitacyjnej w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne wszczętego na wniosek dr. Mauro Arturo Rivera León, w związku z art. 221 ust. 5 i 8 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tekst jedn. - Dz.U. z 2023 r., poz. 742 z późn. zm.), przedkładam ocenę osiągnięć naukowych Habilitanta i jego aktywności naukowej z **pozytywnym wnioskiem co do spełnienia przez niego wymagań określonych w art. 219 ust 1 tej ustawy.**

1. Podstawowe dane o Habilitancie

Dr Mauro Arturo Rivera León ma licencjat z prawa uzyskany w 2011 r. na Uniwersytecie Sonora, Hermosillo (Meksyk). W 2012 r. uzyskał tytuł zawodowy magistra prawa „Master en Derecho Parlamentario, Elecciones y Estudios Legislativos” na Uniwersytecie Complutense w Madrycie, Centrum Prawa Parlamentarnego. Stopień doktora w dziedzinie nauki prawne uzyskał w 2015 r. na Uniwersytecie Complutense w Madrycie na podstawie rozprawy doktorskiej pt. „La legitimación en la acción de inconstitucionalidad y la controversia constitucional Mexicana: un estudio comparado”, przygotowanej pod kierunkiem naukowym prof. dr. Javiera García Roca i prof. dr. Diego Valadés Ríosa. Doktorat uzyskał wyróżnienie (*Sobresaliente suma cum laude por unanimidad*).

Z przesłanej dokumentacji wynika, że kandydat nie ubiegał się uprzednio o nadanie stopnia doktora habilitowanego.

Z przesłanej mi dokumentacji wynika, że od maja 2017 r. do października 2022 r. Habilitant był zatrudniony na Uniwersytecie Iberoamerykańskim w Meksyku na stanowisku wykładowcy. W okresie od października 2021 r. do września 2023 r. był zatrudniony na stanowisku adiunkta na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach jako kierownik projektu badawczego pt. *Qualified majorities in counter-majoritarian mechanisms: Towards a new theory of supermajorities in judicial review*”. nr 2020/37/K/HS5/02758 (finansowanego z Norweskiego Mechanizmu Finansowego, Fundusze Norweskie/EEA Norway Grants na lata 2014-2021). Po zakończeniu grantu Habilitant nadal pracuje na Wydziale Prawa i Administracji UŚ.

Oprócz doświadczenia badawczo-dydaktycznego Habilitant wykazuje także prawnicze doświadczenie praktyczne. W 2016 r. pracował na stanowisku młodszego referenta ds. prawnych (*Profesional Operativo*) oraz w charakterze prawnika pomocniczego (*Secretario Auxiliar de Acuerdos*) w Sądzie

Najwyższym w Meksyku. W 2017 r. był radcą prawnym (*Asesor*) w Sądzie Najwyższym w Meksyku. W 2018 r. zatrudniony był na stanowisku starszego prawnika (*Secretario de Estudio y Cuenta*) w Federalnym Sądzie Wyborczym w Meksyku. W 2019 r. pracował jako starszy prawnik (*Secretario Técnico*) w Komisji ds. Poprawek do Konstytucji w Kongresie Miasta Meksyk. Od 2019 r. do 2021 r. zatrudniony był na stanowisku starszego prawnika (*Secretario de Estudio y Cuenta Adjunto*) w Sądzie Najwyższym w Meksyku, który pełni także funkcję Trybunału Konstytucyjnego w Meksyku. Według deklaracji Habilitanta, sporządził on dla Sądu osiemdziesiąt trzy projekty orzeczeń i wszystkie zostały przyjęte przez skład orzekający.

Zatem już na tym etapie recenzji należy stwierdzić, że mnogość miejsc zatrudnienia wypełnia przesłankę wykazania się Habilitanta istotną aktywnością naukową w więcej niż jednej uczelni lub jednostce naukowej.

2. Informacje o obowiązujących przepisach prawa na dzień wszczęcia postępowania w sprawie o nadanie stopnia doktora habilitowanego, w tym obowiązujących kryteriach oceny

Habilitant złożył wniosek o przeprowadzenie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w dniu 13 czerwca 2024 r. Do przeprowadzenia tego postępowania mają zastosowanie przepisy ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tekst jedn. - Dz.U. z 2023 r., poz. 742 z późn. zm., dalej: ustawa), w tym art. 219 tego aktu prawnego.

Zgodnie z art. 219 ust. 1 pkt 1 oraz pkt 2 lit. a) ustawy stopień doktora habilitowanego nadaje się osobie, która mając stopień doktora, posiada w dorobku osiągnięcia naukowe albo artystyczne, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, w tym co najmniej monografię naukową wydaną przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a).

Ponadto habilitant powinien wykazywać się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej, co wynika wprost z art. 219 ust. 1 pkt 3 ustawy.

Z autoreferatu wynika, że osiągnięciem naukowym stanowiącym znaczny wkład w rozwój dyscypliny naukowej, uzasadniającym ubieganie się przez Habilitanta o stopień doktora habilitowanego, jest monografia pt. *Supermajorities in Constitutional Courts*, Routledge 2024, ss. 256. Opracowanie to zostało opublikowane przez wydawnictwo znajdujące się w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podst. art. 267 ust. 2 pkt 2 lit a). Habilitant spełnia zatem również warunek z art. 219 ust 1 pkt 2 lit. a) tej ustawy. Podkreślić należy, że jest to wydawnictwo z II poziomu wykazu ministerialnego, prestiżowe, gwarantujące wysoki poziom naukowy opublikowanych prac oraz szeroko rozpoznawane w świecie nauki. Do oceny pozostaje ustalenie, czy wspomniane osiągnięcie stanowi „znaczny wkład” w rozwój dyscypliny nauki prawne.

3. Ocena osiągnięcia naukowego, o którym stanowi art. 219 ust. 1 pkt 2 ustawy

Osiągnięciem naukowym wskazanym przez Habilitanta jako podlegające ocenie, o którym mowa w art. 219 ust. 1 pkt 2 ustawy jest monografia naukowa pt. *Supermajorities in Constitutional Courts*, Routledge 2024, ss. 256. Podkreślić należy nowatorski temat w obszarze prawa konstytucyjnego oraz trafność jego wyboru. Habilitant dokonał analizy funkcjonowania większości kwalifikowanych w sądach w odniesieniu do rozpatrywania niekonstytucyjności ustaw przez sądy konstytucyjne lub sądy najwyższe. Habilitant porównuje jurysdykcje w wybranych państwach oraz okresach historycznych celem ukazania sposobu podejmowania decyzji (wydania orzeczenia) przy zastosowaniu odpowiedniej większości.

Zasadnie Habilitant wskazuje, że zarówno stan debaty, jak i analizy prawnej problematyki dotyczącej funkcjonowania sądów stosujących reguły większości kwalifikowanych w praktyce nie jest zadowalający. Co więcej, nie przeprowadzono dotychczas wyczerpującej analizy komparatystycznej. Nie zmienia tego fakt, że w doktrynie od pewnego czasu toczyła się debata nad prawnymi aspektami funkcjonowania reguły większości kwalifikowanej, zwłaszcza w Stanach Zjednoczonych, gdzie przeprowadzono analizy dotyczące uzasadnienia reguły większości kwalifikowanej w sądach z perspektywy teoretycznoprawnej. Niemniej jednak, wyraźna jest luka w badaniach nad tym obszarem i uzasadnione podjęcie tej problematyki badawczej przez Habilitanta.

Monografia ma na celu ukazanie i analizę funkcjonowania większości kwalifikowanych w jurysdykcjach odpowiednio dobranej próby państw. To z kolei pozwoliło Autorowi na dokonanie przeglądu ich wpływu na sądownictwo konstytucyjne oraz zaproponowanie typologii różnych rodzajów większości kwalifikowanych w sądach i trybunałach konstytucyjnych z podziałem na kwalifikowaną większość decyzyjną (*decisional supermajorities*) oraz większości kwalifikowane, zapewniające ustawodawcy dodatkową deferencję sądów (*deferential supermajorities*). Tak przyjęte założenia badawcze dopełnione zostały przedstawieniem ilościowej analizy wpływu większości kwalifikowanych na zdolność sądów do uchylania ustaw. W literaturze przedmiotu wyraźnie brakuje kompleksowych opracowań dotyczących kwalifikowanej większości w sądach konstytucyjnych. Jest to o tyle istotna zasada, która zapewnia stabilność orzecznictwa, chroni decyzje sądów przed upolitycznieniem, wzmacnia legitymizację orzeczeń i zabezpiecza przed nadużyciami. Recenzowana monografia wypełnia te luki wzorcowo. Co więcej, rozprawa habilitacyjna jest wynikiem badań prowadzonych w ramach grantu nr 2020/37/K/HS5/02758, pt. „*Qualified majorities in counter-majoritarian mechanisms: Towards a new theory of supermajorities in judicial review*”. Projekt otrzymał dofinansowanie ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego/Norway Grants na lata 2014-

2021) realizowany był pod kierownictwem Habilitanta na Uniwersytecie Śląskim w okresie od 1 października 2021 r. do 30 kwietnia 2024 r.

Monografia przedstawia wyniki badań w odniesieniu do ujęcia historycznego oraz aktualnej analizy porównawczej wpływu zasady większości kwalifikowanej na funkcjonowanie sądów konstytucyjnych.

Monografia składa się z trzech części podzielonych na rozdziały. Część pierwsza zawiera dwa rozdziały i stanowi rozbudowane wprowadzenie do właściwych badań. Rozdział pierwszy zawiera wprowadzenie, w którym Habilitant wyjaśnia przyjętą cezurę czasową pracy, jurysdykcję wybranych państw poddanych analizie, metodologię oraz hipotezy badawcze podlegające weryfikacji w rozprawie (choć wprost nie pada tu określenie „hipotezy badawcze”). Rozdział drugi pełni rolę poniekąd przedłużenia wprowadzenia do badań i zawiera wprowadzenie koncepcyjne do protokołów głosowania i kwalifikowanej większości. Autor przybliżył i usystematyzował istniejące w doktrynie poglądy dotyczące reguł większości kwalifikowanych. Słusznie wskazał, że większość rozważań wywodzi się z doktryny amerykańskiej, zaś współczesne badania mają charakter głównie teoretyczny, bez znaczących odniesień do badań empirycznych czy komparatystycznych.

Część druga monografii również obejmuje dwa rozdziały: trzeci i czwarty. Część ta jest poświęcona omówieniu funkcjonalności większości kwalifikowanej w praktyce sądowej w ujęciu historycznym i współczesnym. Habilitant rzetelnie wskazuje powody i okoliczności wprowadzenia reguły większości kwalifikowanej, wymogi proceduralne oraz stopień konsensusu wymagany od sądów do uchylania ustawy. Przytacza i analizuje najważniejsze orzeczenia, w których reguła większości kwalifikowanej odegrała decydującą rolę. Omawia orzeczenia, w których zasada większości kwalifikowanej została poddana kontroli sądowej. Dokonuje również krytycznej analizy opinii środowiska naukowego i postulowanych propozycji zmian. Rozdział trzeci zawiera odniesienia do historycznych ujęć większości kwalifikowanej w jurysdykcjach USA: po raz pierwszy wprowadzono większość kwalifikowaną przy wydawaniu

orzeczeń sądowych w Ohio, Nebrasce i Północnej Dakocie. Z kolei Sąd Konstytucyjny Czechosłowacji był pierwszym trybunałem na świecie, który funkcjonował z wymogiem większości kwalifikowanej do unieważniania ustaw. Habilitant trafnie zwraca uwagę, że Ohio, Dakota Północna i Nebraska wprowadziły kwalifikowaną większość w ramach istniejącego już systemu kontroli konstytucyjnej, Czechosłowacja – jako nowo powstałe państwo – utworzyła sąd konstytucyjny *ex novo* i zastosowała mechanizm kwalifikowanej większości jako środek ostrożności. Co więcej, mechanizm ten miał wpływ, choć istotny, w zasadzie tylko na jedno orzeczenie (*Vitorazsko i Valčicko*).

Rozdział czwarty zawiera analizę jurysdykcji większości kwalifikowanej w wyselekcjonowanych państwach: Peru, Czechach, Dominikanie, Meksyku, Polsce i Gruzji. Habilitant przedstawił perturbacje towarzyszące wydawanym orzeczeniom, manipulacyjny charakter orzeczeń oraz utrzymanie zasady kwalifikowanej większości przy wydawaniu orzeczeń. Wyjątek stanowią Polska i Gruzja, w przypadku których Komisja Wenecka wydała opinię kwestionującą zmiany, mimo że oba rządy przedstawiły argumenty z zakresu prawa porównawczego wspierające zasadę kwalifikowanej większości. Ostatecznie zasada ta nigdy nie stała się w pełni funkcjonalna, ponieważ sądy konstytucyjne unieważniły ten wymóg.

Część trzecia zawiera rozbudowaną analizę porównawczą większości kwalifikowanych w sądach konstytucyjnych i składa się z trzech rozdziałów (piątego, szóstego i siódmego). W rozdziale piątym Autor prezentuje typologię zasad większości kwalifikowanej w wydawanych orzeczeniach. Proponuje stosowanie nazewnictwa: kwalifikowane większości „decyzyjne” i kwalifikowane większości „deferencyjne” (*deferential and decisional supermajorities*). Habilitant wyjaśnia, że kwalifikowana większość decyzyjna wymaga głosowania większością kwalifikowaną do uzyskania jakiegokolwiek wyniku sądu. Z kolei kwalifikowana większość deferencyjna wymaga uzyskania decyzji sądu jedynie do uchylania prawa stanowionego. To rozróżnienie, zdaniem

Habilitanta, pozwala na analizę zasady impasu (*impasse rules*), która odnosi się do sytuacji, kiedy osiągnięto większość zwykłą, a nie kwalifikowaną, wymaganą do derogacji aktu prawnego. Autor skrupulatnie i wyczerpująco przedstawił także przesłanki, które zdecydowały o wprowadzeniu przez ustawodawcę zasad większości kwalifikowanej: ostrożność, deferencja (wymuszająca dodatkową deferencję dla prac legislacyjnych), konsensus oraz narzędzie do „ujarzmiania” sądu.

W rozdziale szóstym Habilitant przebadął wpływ większości kwalifikowanej na sądownictwo konstytucyjne z perspektywy wymogów konsensusu oraz ryzyka paraliżu podejmowania decyzji. Autor podaje propozycję typologii, która rozróżnia sytuacje, w których wymogi większości kwalifikowanej wyrażone procentowo mogą ulegać zmianom – na przykład w przypadku nieobecności sędziego. Habilitant zaproponował dwa modele podejścia do kwalifikowanej większości: „numeryczny” i „ułamkowy”. Omówił ich kluczowe cechy oraz powody, dla których doktryna prawnicza uznaje modele numeryczne za bardziej preferowane, odwołując się do matematycznego twierdzenia Condorceta. Autor monografii zauważa jednak, że twierdzenie to nie stanowi bezpośredniego uzasadnienia takiej preferencji. Z uwagi na fakt, że model numeryczny dominuje w praktyce, wprowadzając tzw. „próg mobilności” (czyli podwyższanie wartości procentowej w przypadku nieobecności sędziego), w rozdziale słusznie dokonano analizy zarówno formalnych, jak i nieformalnych mechanizmów stosowanych w różnych systemach prawnych celem zneutralizowania tego problemu. Habilitant wykazał, że wybór progów większości kwalifikowanej często ma charakter arbitralny i nie opiera się na solidnym uzasadnieniu. Zarówno w doktrynie, jak i orzecznictwie trudno znaleźć jednoznaczne przyczyny ustalania konkretnych progów, zazwyczaj są one wynikiem decyzji ustawodawcy, podejmowanej bez wyraźnych kryteriów.

W monografii podjęto próbę klasyfikacji możliwych przesłanek takiego wyboru. Zaproponowano również matematyczne metody uzasadnienia progów,

takie jak zapobieganie sytuacjom, w których decyzja zapada przewagą za ledwie jednego głosu, czy też sygnalizowanie potrzeby szerokiego konsensusu poprzez dostosowanie progów do tych stosowanych przy zmianie Konstytucji w procedurze parlamentarnej. Habilitant wyjaśnia, czy i w jakim zakresie przyjęta większość kwalifikowana ma wpływ na sądy konstytucyjne. Czyni to za pomocą modelu matematycznego, uwzględniającego wielkość sądów i przyjęte progi procentowe. W ocenie Habilitanta, progi deferencyjne z reguły pozwalają na prawidłowe funkcjonowanie sądów, zaś progi decyzyjne nie mają jednoznacznej oceny i powinny być prowadzone dalsze badania w tym zakresie. Ponadto, Habilitant szczegółowej analizie poddał powody, dla których niektóre sądy konstytucyjne, mimo niższych progów większości kwalifikowanej, mają większe trudności z osiągnięciem konsensusu niż te, które wymagają wyższego poziomu poparcia. Owe zależności, w ocenie Habilitanta, wynikają w pierwszej kolejności, z uwarunkowań ideologicznych, sposobu powoływania sędziów oraz kontekstu politycznego, w jakim funkcjonuje dany sąd.

Rozdział siódmy pełni funkcję zakończenia monografii. Zawiera podsumowanie rozważań i konkluzje. Monografię kończą wnioski, które równocześnie stanowią odpowiedź na sformułowane we wstępie pytania badawcze. Co więcej, Autor wyraźnie wskazuje, które zagadnienia zostały pominięte w rozprawie. Zakres monografii nie obejmuje tych państw, w których niezbędna jest większość kwalifikowana jedynie podczas nieobecności sędziego.

Jeśli chodzi o warstwę metodologiczną, Habilitant przy pisaniu monografii korzystał głównie z metody dogmatycznej, komparatystycznej, badań jakościowych i ilościowych. W ramach badań jakościowych Habilitant przeprowadził wywiady bezpośrednie z sędziami i prawnikami badanych jurysdykcji. Badania swoje posiłkował literaturą przedmiotu, aktami prawnymi i orzecznictwem, opiniami Komisji Weneckiej. Warsztat metodologiczny nie budzi zastrzeżeń. Lekki niedosyt pozostawia natomiast wykaz bibliografii, do którego

nie został dołączony wykaz aktów prawnych i orzeczeń, na które powoływał się Autor w recenzowanej pracy.

Analiza przedstawionej przez dr. Mauro Arturo Rivera León monografii pozwala jednoznacznie stwierdzić, że stanowi ona znaczny wkład w rozwój dyscypliny – nauki prawne. Po pierwsze, jest to monografia, która wypełniła nowy obszar badawczy, dotyczący problematyki wpływu zasady większości kwalifikowanej na sądownictwo konstytucyjne. Po drugie, monografia ma charakter kompleksowy, wyczerpujący, wnikliwy. Taka ocena wynika zarówno z obranego tematu rozprawy oraz jej struktury wewnętrznej. Rozprawa zawiera propozycję nowej typologii większości kwalifikowanych w sądach i trybunałach konstytucyjnych. Prezentuje krytyczne podejście do zasady większości kwalifikowanej ujmowanej monolitycznie. Po trzecie, monografia stanowi dzieło rzetelne metodologicznie oraz merytorycznie. Wpływ większości kwalifikowanej na sądownictwo konstytucyjne zbadany został z wykorzystaniem modeli matematycznych i wyjaśnieniu, który z nich jest częściej stosowany i skuteczniejszy. Po piąte, nie budzi zastrzeżeń warsztat badawczy oraz język, którym posługuje się Autor. Po szóste, obszerność literatury naukowej i orzecznictwa oraz sposób ich wykorzystania w monografii potwierdza pełne zaangażowanie Habilitanta w proces badawczy i świadczy o dobrej orientacji w piśmiennictwie związanym z tematyką podjętą w monografii.

4. Ocena pozostałych osiągnięć naukowych (publikacji)

Poza ocenioną monografią (rozprawą habilitacyjną) do osiągnięć naukowych Habilitanta należą inne publikacje, które obejmują łącznie 64 publikacji.

Wśród 64 prac o charakterze naukowym znajdują się:

- 4 monografie: (1) *Las partes en el Juicio de Amparo [Strony w skargach konstytucyjnych]* Meksyk, Tirant lo Blanch, 2023, ss. 200;

(2) *Las Puertas de la Corte [Drzwi Sądu Najwyższego: Legitymacja w sporach konstytucyjnych i wniosku konstytucyjnym w Meksyku]*, Meksyk, Porrúa, 2016, ss. 344;

(3) Rivera, M.A. & Martínez, C., *Cuando la forma es fondo: estudios de técnica legislative y legilingüística [Kiedy forma jest treścią: studia nad techniką legislacyjną i legilingwistyczną]*, Meksyk, IIJ-UNAM, 2015, ss. 197;

(4) Martínez, C. & Rivera, M.A., *Elementos de lingüística jurídica. [Elementy lingwistyki prawniczej]*, Meksyk, Fontamara, 2010, ss. 178.

- Artykuły naukowe i rozdziały w pracach zbiorowych w języku angielskim (13), spośród których część opublikowana została w prestiżowych wydawnictwach zagranicznych: Routledge, Oxford University Press, Cambridge University Press czy Brill;
- Artykuły naukowe i rozdziały w pracach zbiorowych w języku hiszpańskim (45) w recenzowanych czasopismach naukowych, m.in. w *Revista Jurídica Universidad de Guayaquil*, *Cuestiones Constitucionales*, *Revista Iberoamericana de Derecho Procesal Constitucional*, *Revista de Evaluación de Programas y Políticas Públicas*, *Revista de Derecho Político*, *Anuario, Iberoamericano de Justicia Constitucional*;
 - Rozdziały w pracach zbiorowych w języku polskim (2).

Znakomita większość publikacji naukowych ukazała się po uzyskaniu przez Habilitanta stopnia naukowego doktora. Statystycznie rzecz ujmując, spośród 64 publikacji naukowych, 20 z nich ukazało się przed uzyskaniem stopnia doktora. Dominuje dorobek w języku hiszpańskim.

Prace naukowe odzwierciedlają zainteresowania badawcze Habilitanta obejmujące cztery wiodące obszary badawcze: aspekty proceduralne dotyczące sądów konstytucyjnych (status prawny, dostęp do sądów, reguły głosowania), związek pomiędzy kontrolą sądową konstytucyjności prawa a demokracją,

lingwistyka prawnicza oraz poprawki konstytucyjne i skutki przyspieszenia tempa poprawek do konstytucji (*hyper-amendment*).

W ramach pierwszego obszaru badawczego Habilitant szczegółowo omówił m.in. prawnoporównawczą legitymację czynną i bierną do inicjowania kontroli w sądach w Meksyku, Niemczech, Hiszpanii, Polsce i we Włoszech dowodząc, że ograniczona legitymacja czynna utrudnia funkcjonowanie procedur chroniących podział władzy. Szczegółowej analizie poddał kwestie legitymacji czynnej w skargach konstytucyjnych. Dokonał również oceny konfiguracji proceduralnej kontroli sądowej w Meksyku, przedstawił amerykańską debatę na temat zasad głosowania kwalifikowanego w celu uchylecia ustawodawstwa. Dokonał szczegółowej analizy przepisów proceduralnych, regulujących postępowanie sądów konstytucyjnych i najwyższych. Wnioski zawarł w następujących publikacjach:

Las Puertas de la Corte, Porrúa, 2016, 344 s.; „*El peso del elemento subjetivo en el conflicto entre organos constitucionales*”, *Revista de Derecho Político*, Madryt, nr 87, maj-sierpień 2013, s. 290-316; „Artículo 105”, w: Cossío Díaz, José Ramón, *Constitución Política de los Estados Unidos Mexicanos Comentada*, Meksyk, Tirant Lo Blanch, 2017, s. 1653-1669; „¿Competencias Sin Guardián?: Hacia una tutela competencial de la autonomía presupuestaria de los tribunales e institutos electorales locales”, w de la Mata, Felipe i Coello, Clicerio, *Perspectivas del Derecho Electoral*, Meksyk, Editorial Ubijus, 2020, s. 137–153; „An introduction to “Amparo” Theory: A complex Mexican constitutional control mechanism”, *Krytyka Prawa*, vol. 12, nr 2, 2020, pp. 190-208; „La declaratoria general de inconstitucionalidad: análisis operativo de su funcionamiento”, w Astudillo, César i Cossío, José Ramón, *Organización y funcionamiento de la Suprema Corte de Justicia de la Nación*, Meksyk, Tirant lo Blanch, 2020, s. 321-338; „Partes en el amparo directo” i „Partes en el amparo directo”, w: González Alcántara, Juan Luis i Sosa Pastrana, Fernando i in., *Teoría y Práctica del Juicio de Amparo*, Tribunal Superior de Justicia de la Ciudad de México, Meksyk, 2021, s. 138-176; *Las partes en el Juicio de Amparo* [Strony w skargach

konstytucyjnych], Meksyk, Tirant lo Blanch, 2023, 200 s.; „*Alcances y Efectos de las sentencias*”, „*Causas de improcedencia y sobreseimiento*”, „*Objeto impugnabile*” i „*Plazos impugnatorios*”, w: Ferrer Mac-Gregor, Eduardo i in. (red.), *Diccionario de Derecho Procesal Constitucional y Convencional*, wyd. 3, Meksyk, IJ-UNAM, 2021, s. 414-412; Galán, R. i Rivera, M.A., „Entre la diligencia y la premura: Análisis de la circulación de proyectos en Sala Superior”, w: Astudillo, César i Orozco, Jesús, *Estatus, Organización y Funcionamiento del Tribunal Electoral del Poder Judicial de la Federación*, t. 1, Meksyk, Tirant lo Blanch, s. 451–465; Modelos de legitimación procesal constitucional en las entidades federativas en México”, *Cuestiones Constitucionales*, nr 44, styczeń-czerwiec 2021, s. 211-255; Rivera, M.A. i González, X., „Medidas disciplinarias y responsabilidades en el juicio de Amparo”, w: González Alcántara, Juan Luis i Sosa Pastrana, Fernando i in., *Teoría y Práctica del Juicio de Amparo*, 2 wyd., Tribunal Superior de Justicia de la Ciudad de México, Meksyk, 2021, s. 129-144; „¿La tumba de Otero? Naturaleza, funcionamiento y problemáticas de la declaratoria general de inconstitucionalidad en México”, *Anuario Iberoamericano de Justicia Constitucional*, Madryt, nr 26(1), 2022, s. 57-88; „La mayoría calificada en la validez de normas en materia electoral: un análisis de su comportamiento empírico”, w: Lara, Rubén (red.), *La acción de inconstitucionalidad en materia electoral*, Tirant lo Blanch, Meksyk, 2023, s. 455-466; „¿Los retos de la defensa del federalismo mexicano: estándares deferenciales y asimetrías procesales en conflictos normativos”, Concurso de Ensayo sobre Federalismo, Instituto Belisario Domínguez, Senat Meksykański, ss. 18-65; „Większości kwalifikowane w amerykańskiej kontroli konstytucyjności: Od początków do współczesnej dyskusji”, w: Granat, Mirosław (red.), *O aktualności Kelsena lub Kelsen w XXI wieku*, Wydawnictwo Senackie, publikacja przyjęta do druku; „Voting Protocols as Informal Judicial Institutions: Between Diminished Enforceability and Strategic Breaching”, *International i Comparative Law Quarterly*, Cambridge University Press, 2024; „A context-17 sensitive analysis of objections to supermajorities in constitutional adjudication”,

International Journal of Constitution Law, t. 22, nr 1, s. 134-160, Oxford University Press; „Judicial review of supermajority rules governing courts’ own decision-making: A comparative analysis”, *Global Constitutionalism*, tom 13, nr 1, s. 79-103, 2024, Cambridge University Press.

Drugi obszar badawczy dotyczy związku pomiędzy sądową kontrolą konstytucyjności prawa a demokracją. W ramach tego obszaru badawczego szczegółowo omówił mechanizmy uchylania niekonstytucyjnego ustawodawstwa, analizie poddał wyzwania demokratycznej kontroli konstytucyjności prawa (*counter-majoritarian difficulty*; dylemat kontrwiększościowy), przybliżył stan współczesnej debaty w tym zakresie. Wnioski zawarł w następujących publikacjach, spośród których należy zaakcentować jedną szczególnie: „Esbozo de Teoría contramayoritaria: Consideraciones de la countermajoritarian difficulty”, *Teoría y Realidad Constitucional*, Madryt, nr 28, 2011, s. 407–428). Artykuł ten został opublikowany przez Habilitanta w drugim najbardziej prestiżowym czasopiśmie konstytucyjnym państw hiszpańskojęzycznych oraz nagrodzony I miejscem w III Międzynarodowym Konkursie artykułów naukowych dla młodych badaczy konstytucyjnych. Ponadto wnioski z problematyki drugiego obszaru badawczego zostały opublikowane w następujących pozycjach:

„Los presupuestos democráticos del poder constituyente”, *Biolex*, vol. 3, rok 2, t. 1, nr 2., s. 109-114; „Jurisdicción Constitucional Ecos del argumento contramayoritario”, *Cuestiones Constitucionales*, Meksyk, nr 22, styczeń-czerwiec 2010, s. 224-260; „The Countermajoritarian Difficulty: Bickel and the Mexican case”, *Mexican Law Review*, Meksyk, seria nowa, nr 1, lipiec-grudzień 2010, s. 25-48; „El argumento contramayoritario: Bickel y el caso mexicano”, *Revista Iberoamericana de Derecho Procesal Constitucional*, Meksyk, nr 15, 2011, s. 189-212; „Contando votos: democracia y Decisiones contramayoritarias”, *Tribuna Sonot*, Hermosillo, nr 2, s. 33, 2011, s. 133-

146; „En defensa de la representación Política: acotaciones a Giovanni Sartori”, *Letras Jurídicas*, Veracruz, t. 24, lipiec-grudzień 2011, s. 171-184.

Trzeci obszar badawczy odnosi się do lingwistyki prawniczej. Habilitant opublikował we współautorstwie dwie monografie: (1) Martínez, C. i Rivera, M.A., *Elementos de Lingüística Jurídica* [Elementy Lingwistyki Prawniczej], Meksyk, Fontamara, 2010, ss. 178 oraz (2) Rivera, M.A. i Martínez, C., *Cuando la forma es fondo: Estudios de técnica legislativa y legilingüística*, UNAM, 2015, ss. 197. W pierwszej monografii wkład współautorski Habilitanta polegał na zastosowaniu teorii aktów mowy w kontekstach prawnych, w szczególności przestępstwa groźby karalnej i interpretacji go przez sądy meksykańskie. W drugiej monografii wkład współautorski Habilitanta polegał na analizie głównych modeli tekstów prawnych i zasad językowych ich redagowania, w szczególności niemieckiego, oparty na *Blaue Liste* i *Gemeinsame Geschäftsordnung der Bundesministerien* i angielskiego opartego na Kancelarii Radcy Parlamentarnego. Ponadto Kandydat omówił system legislacyjny Kongresu Meksykańskiego, doktrynę wypracowaną przez sądy konstytucyjne różnych państw dotyczącą tego, czy wady redakcyjne mogą prowadzić do niekonstytucyjności ustawodawstwa. W ramach trzeciego obszaru badawczego Habilitant dokonał interpretacji Sądów Federalnych w Meksyku dotyczących przestępstw, które można popełnić ustnie oraz sformułował empiryczną teorię podejścia meksykańskiego federalnego sądownictwa do błędów w redakcjach prawnych i ich możliwych konsekwencji dla ich niezgodności z konstytucją. Wnioski zawarł w następujących publikacjach:

„Aspectos de la teoría de actos de habla en delitos”, *Colección de Estudios Lingüísticos*, t. V *Interdisciplinas Lingüísticas y Lingüística aplicada*, Universidad de Sonora, 2012, s. 231-251; „Entre la inconstitucionalidad y la técnica legislativa: consideraciones sobre sus límites en México”, *Apuntes Legislativos: Revista del Congreso de Guanajuato*, Guanajuato, nr 62, 2012, s. 43-58.

Ostatni – czwarty – obszar badawczy zawiera rozważania na temat poprawek konstytucyjnych i ich wpływu na system konstytucyjny i polityczny państwa. Habilitant opracował zbiór danych dotyczących poprawek konstytucyjnych w Meksyku, aby wykazać, że ustawodawcy traktują Konstytucję jako instrument polityczny służący realizacji celów politycznych, co może prowadzić do częstszych zmian w jej treści. Ustalił, że wysoka częstotliwość poprawek konstytucyjnych uniemożliwiła meksykańskim stanom rozwinięcie solidnych systemów kontroli sądowej konstytucyjności prawa. Przeanalizował dynamikę poprawek konstytucyjnych w Meksyku, wyjaśniając kluczowe mechanizmy polityczne wpływające na ich liczbę oraz argumentował, że zmiany proceduralne na poziomie normatywnym mogą okazać się niewystarczające do powstrzymania politycznej tendencji do częstych nowelizacji Konstytucji. Wnioski zawarł w następujących publikacjach:

„De la rigidez teórica a la flexibilidad material: un análisis del procedimiento de reforma constitucional en México (1917-2012)”, *Revista Iberoamericana de Derecho Procesal Constitucional*, Meksyk, nr 20, lipiec-grudzień 2013, s. 171-196; „Las otras constituciones: el constitucionalismo local en la encrucijada de la reforma constitucional”, w: Andrews, Catherine i in. in (red.), *Miradas a la historia constitucional de México*, Meksyk, CIDE/CESOP, 2015, s. 17-44; „Claridades y dudas: las problemáticas competenciales del centralismo electoral en 21 un modelo federalista”, *XVI Certamen de Ensayo Político*, Meksyk, 2016, s. 59-85). Podkreślić należy, że artykuł ten zajął III miejsce w Ogólnokrajowym Konkursie artykułów naukowych z zakresu prawa wyborczego, organizowanym przez Instytut Wyborczy w Stanie Nuevo León.; „Understanding Constitutional Amendments in Mexico: Perpetuum Mobile Constitution”, *Mexican Law Review*, t. IX, nr 2, styczeń-czerwiec 2017, s. 3-27; „La Constitución en piezas: asistematicidades y reforma constitucional”, w: De la Garza Serna i De los Santos, Isidro (red.), *La dinámica del cambio constitucional en México*, Meksyk, IJ-UNAM, 2018, s. 415–431); Rivera, M.A. i Galán, R. “Towards a right to digital justice: the Constitutionalization of digital justice in Mexico”, w: Szostek, Dariusz

i Załucki, Mariusz (red), *Internet, and New Technologies Law: Perspectives and Challenges*, Baden Baden, Nomos, 2021, ss. 197-208.

Podsumowując tę część osiągnięć naukowych Habilitanta stwierdzam, że dorobek ten ma charakter znaczący. W każdym z czterech obszarów badawczych podkreślić należy starannie przemyślaną tematykę badawczą prac naukowych Habilitanta, ich aktualność oraz znaczenie dla rozwoju dyscypliny nauki prawne. Znakomita większość została opublikowana w zagranicznych, w tym wysoce prestiżowych, wydawnictwach i czasopismach naukowych. Są to publikacje oryginalne i wzbogacają dorobek polskiej dyscypliny nauki prawne.

W konkluzji stwierdzam, że dorobek Habilitanta poddany ocenie w tym punkcie recenzji, czyli dorobek bez monografii habilitacyjnej, zasługuje na uznanie jako stanowiący znaczny wkład w rozwój dyscypliny naukowej - nauki prawne. Jego działalność naukowa została dostrzeżona i nagrodzona. Habilitant uzyskał w 2022 r. pierwsze miejsce w ogólnokrajowym konkursie artykułów naukowych na temat federalizmu „Miguel Ramos Arizpe”. Nagrodę przyznał Senat Meksykański oraz Senatorski ThinkTank „Instituto Belisario Domínguez”. Ponadto w 2014 r. zdobył dwa pierwsze miejsca w konkursach organizowanych przez Kongres Meksykański: pierwsze miejsce w ogólnokrajowym konkursie artykułów naukowych „Odpowiedzialność i Transparentność” oraz pierwsze miejsce w konkursie „100 lat Konstytucji z 1917 roku”. W 2012 r. również zajął pierwszą lokatę w ogólnokrajowym konkursie artykułów naukowych „Wybory i Media: Rola Kanału Kongresów”, którego organizatorem był Kongres Meksykański. Z kolei w 2011 r. zajął pierwsze miejsce w trzecim międzynarodowym konkursie artykułów naukowych dla Młodych Konstytucjonalistów (poniżej 35 roku życia) hiszpańskiego czasopisma „Teoría y Realidad Constitucional”. Jego wyróżniające się osiągnięcia badawcze zostały dostrzeżone przez Rektora Uniwersytetu Śląskiego i nagrodzone nagrodą indywidualną II stopnia w 2024 roku.

Należy też podkreślić, że dorobek Kandydata jest uniwersalny, ma charakter międzynarodowy i rozpoznawany w szerokim środowisku naukowym.

Tę część dorobku naukowego Kandydata (pod względem jakościowym i ilościowym) uznaję za znaczącą niezależnie od opublikowanej rozprawy habilitacyjnej.

5. Ocena istotnej aktywności naukowej realizowanej w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej, w szczególności zagranicznej

Zgodnie z art. 219 ust. 1 pkt 3 ustawy habilitant powinien wykazywać się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej. Habilitant spełnia tę przesłankę z naddatkiem. Po pierwsze zatrudniony był w zagranicznym ośrodku naukowym (od maja 2017 r. do października 2022 r. na Uniwersytecie Iberoamerykańskim w Meksyku na stanowisku wykładowcy. W okresie od października 2021 r. do września 2023 r. był zatrudniony na stanowisku adiunkta na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach jako kierownik projektu badawczego). Po drugie, odbył staże badawcze (w 2009 r. w Narodowym Uniwersytecie Meksyku (UNAM) w ramach Program „Verano de la Investigación”; w latach 2012-2013 w Sądzie Konstytucyjnym Hiszpanii; w 2014 i 2015 w Instytucie Publicznego Prawa Porównawczego i Prawa Międzynarodowego Maxa Plancka; w 2015 r. w Centrum Filozofii Prawa im. Perelmana (*Centre Perelman du Philosophie du Droit*) w Brukseli; w 2019 r. Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach (w ramach wymiany między Uniwersytetem Iberoamerykańskim a Uniwersytetem Śląskim) oraz pełnił funkcję profesora wizytującego. Na sierpień i wrzesień 2024 r. Habilitant ma zaplanowany dwumiesięczny pobyt badawczy w Instytucie Publicznego Prawa Porównawczego i Prawa Międzynarodowego Maxa Plancka w Heidelbergu. Ponadto, czynnie uczestniczył w 29 międzynarodowych konferencjach naukowych występując z referatami w języku angielskim i hiszpańskim. Po czwarte wreszcie, Habilitant wykazał udział w sześciu zespołach badawczych

realizujących projekty naukowe w drodze konkursów krajowych lub zagranicznych. W pięciu pełnił funkcję kierownika zespołu. Cztery projekty badawcze zostały zrealizowane. Pierwszy projekt pt. „Qualified majorities in counter-majoritarian mechanisms: Towards a new theory of supermajorities in judicial review” realizowany był w latach 2021-2023 w ramach programu POLS, Norweskiego Mechanizmu Finansowego (Norway Grants). Drugi projekt zatytułowany „A majoritarian imposition on countermajoritarian bodies? Aggravated majorities in the decision-making process on the Mexican and Polish Constitutional Courts” realizowany był w 2019 r. w ramach program NAWA. Trzeci projekt „The development of ius constitutionale commune elements in Mexican Public Law” otrzymał wsparcie finansowe w 2015 r. z Instytutu Publicznego Prawa Porównawczego i Prawa Międzynarodowego Maxa Plancka w Heidelbergu. Czwarty projekt pt. „La legitimación en la acción de inconstitucionalidad y controversia constitucional en México” otrzymał wsparcie z Narodowej Rady Nauki Hiszpanii (Consejo Nacional de Ciencia y Tecnología).

Obecnie dwa granty są w trakcie realizacji. Habilitant jest kierownikiem grantu badawczego NCN w konkursie Opus 26 pt. „Konstytucyjny Zugzwang: W kierunku teorii zmiany momentum konstytucyjnego” oraz kierownikiem projektu badawczego pt. „Quantifying the impact of supermajority rules on Constitutional Courts: An empirical approach”, dofinansowanego z Program „Mobilność | Nauka - III edycja”. Po piąte, Habilitant wykazał zacieśnioną współpracę o charakterze naukowym i dydaktycznym z europejskimi i pozaeuropejskimi uczelniami. Jest również członkiem kilku międzynarodowych stowarzyszeń naukowych: Instituto Iberoamericano de Derecho Constitucional, Instituto Iberoamericano de Derecho Procesal Constitucional, International Society of Public Law, European Consortium for Political Research, European Society of International Law.

Udział Habilitanta w międzynarodowych projektach badawczych, zagranicznych konferencjach naukowych, uczestnictwo w stażach naukowych oraz, zacieśniona współpraca z europejskimi i pozaeuropejskimi uczelniami

świadczą o tym, że Kandydat w wysokim stopniu spełnia wymogi aktywności naukowej poza macierzystym uniwersytetem, w szczególności za granicą.

6. Konkluzje

Dotychczasowe uwagi i spostrzeżenia uprawniają do jednoznacznego wniosku, że zarówno przedłożona monografia naukowa pt. *Supermajorities in Constitutional Courts*, Routledge 2024, ss. 256., jak i pozostałe osiągnięcia naukowe zasługują na wysoce pozytywną ocenę. Stanowią one znaczny wkład w rozwój dyscypliny – nauki prawne. Od czasu uzyskania pierwszego stopnia naukowego dr Mauro Arturo Rivera León wykazał się aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej. Odzwierciedleniem tego są publikacje w zachodnich, prestiżowych wydawnictwach naukowych, liczne granty naukowe, nagrody za osiągnięcia badawcze oraz inne działania towarzyszące uprawianiu nauki, tj. udział w konferencjach naukowych i zacieśniona współpraca z zagranicznymi ośrodkami naukowymi.

Mając powyższe na uwadze stwierdzam, że zarówno rozprawa habilitacyjna, jak i pozostałe osiągnięcia naukowe zasługują na pozytywną ocenę. Tym samym Pan dr Mauro Arturo Rivera León spełnia wymagania określone w art. 219 ust. 1 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Zasadne jest więc dopuszczenie Pana dr. Mauro Arturo Rivera León do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego.

Elżbieta Kuszelewska